

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

דבר תורה על פרשת 'לך לך' (י' בחשוון תשס"ט) עדינה עבאדי

בפתיחת פרשת 'לך לך' בבראשית פרק י"ב אלוהים מצווה על אברם: לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך. ואעשך לגוי גדול [...] (יב: א-ב). אברהם נשמע לאלוהים שהרי כתוב: ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת הנפש אשר עשו בחרן, ויצאו ללכת ארצה כנען ויבואו ארצה כנען (יב: ה). בארץ כנען אברם נתקל בקשיים, שהרי כתוב: והכנעני אז בארץ (יב: ו). אך אלוהים מעודד את אברם באומרו: לזרעך אתן את הארץ הזאת (יב: ז). אברם נודד בארץ משכם לאלון מורה (ז'), ומשם הוא נודד דרומה ומקים את אוהלו מזרחה לבית-אל (ח'). בכל מקום שאברם הנווד מקים את אוהלו הוא בונה מזבח לאלוהים. אך מסתבר שכבר אז לא היה התאם מלא בין אמונה דתית לבין צורכי הקיום, שהרי כתוב: ויהי רעב בארץ (יב: י). אברם נאלץ לרדת מצרימה לגור שם, אך כשהוא מתקרב למצרים עולה חרדה קיומית אחרת בלבו, והוא אומר לאשתו: הנה-נא ידעתי כי אשה יפת-מראה את. והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת, והרגו אותי, ואותך יחיו. אמרי-נא אחותי את, למען ייטב לי בעבורך, וחיתה נפשי בגללך. (יב: יא-יג)

קטע זה מעורר לפחות שלוש בעיות: (א) כיצד אברם שיקר? (ב) איך הוא התגבר על קנאה שהיתה אמורה להתעורר בלבו כאשר שרי פרעה הללו את יופיה בפני פרעה, והיא נלקחה לשכב בחיקו. סוגיה זו קשה במיוחד, כשאנו זוכרים את תורת הקנאות, שקראנו בספר במדבר: זאת תורת הקנאות, אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה. או איש אשר תעבור עליו רוח קנאה וקינא את אשתו, והעמיד את האישה לפני ה', ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת. (במדבר, ה: כט-ל). אין צורך לפרט מהי תורה זו בשבת חגיגית זו, שבת חתן. השאלה השלישית היא הנעימה מכולן: מהי אשה יפת מראה ומהו מושג היופי של הימים ההם?

אני פוטר את עצמי ממתן תשובות על שאלות אלה, שהרי לא הטלתי ספק בכך שחכמינו התמודדו אתן וניסו לתת להן מענה. אך הפעם לא כל הדברים שאביא הם דברי חז"ל, כלומר מדרשים של היהדות הרבנית שהתקדשו ביהדות, אלא גם של כותבי 'המגילה החיצונית לבראשית' שנמצאה בין המגילות הגנוזות בקומראן, ושלושה ארמית. וכן אביא דברים מאחד 'הספרים החיצוניים' – 'ספר היובלים', הקרוי גם 'בראשית זוטא' או 'בראשית מן הגנוזים' apocrypho Geneseos. הירונימוס, אחד מאבות הכנסייה, שחי בין 346 – 420 לס' בארץ ישראל, ותרגם את התנ"ך ללטינית, תרגום הנקרא Vulgata, קרא גם את 'ספר היובלים' בארץ ישראל. הירונימוס מעיד שספר היובלים – ספר בראשית מן הספרים הגנוזים – היה חביב מאוד על היהודים, והיה קשה לעם להיפרד ממנו, אף שהיה ספר גנוז (אברהם כהנא, הספרים החיצונים, כרך ראשון, עמ' ix).

אשר לשאלה הראשונה, כיצד אברם שיקר, קוראים אנו בספר היובלים הקרוי גם 'בראשית זוטא': "וביובל הארבעים בשבוע השני בשנה השביעית בו לקח-לו אברם אשה ושמה שרי, בת אביו, ותהי לו לאשה" (ספר היובלים, יב: ט, הספרים החיצוניים, ערך אברהם כהנא, כרך א, עמ' רמח, תל-אביב: מקורות, תרצ"ז). ואף בנוסח המסורה של המקרא שאנו קוראים, יש סיפור מקביל, שכשאברם נודד בנגב ומגיע למלכות גרר, הוא אומר ששרה היא אחותו. בבראשית כ, ב אנו קוראים: וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את שרה. (בראשית כ: ב). אחרי שהאמת מתגלה לאבימלך,

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

הוא נזוף באברהם, אברהם עונה לו: וגם אמנה אחותי היא בת אבי היא אך לא בת אמי, ותהי לי לאשה. (בראשית כ: יב).

אשר לשאלה השנייה, הנוגעת לקנאתו של אברם לאשתו, לפי 'ספר היובלים' הוא לא יזם את האירוע, בפרק י"ג כתוב: וילך אברם מצרימה בשנה השלישית בשבוע ההוא וישב במצרים חמש שנים טרם נלקחה ממנו אשתו. [...] ויהי כאשר לקח פרעה את-שרי אשת אברם, וינגע ה' את פרעה וכל ביתו מכה גדולה בגלל שרי אשת אברם. [...] וישב פרעה את שרי אשת אברם וישלחנו מארץ מצרים (ספר היובלים, יג: יא, יג, טו). הסיום של נוסח זה של הסיפור זהה לנוסח שבספר בראשית, אך בספר היובלים (יג: יז) אירוע זה מתואר כניסיון שניסה אלהים את אברם, בעצת שר המשטמה: ואלהים ידע כי נאמן אברהם בכל צרה אשר יאמר אליו, כי ניסהו בארצו וברעב, וינסהו בעשרת המלכים, וינסהו עוד באשתו בהלקחה ממנו, ובמילה, וינסהו בישמעאל ובהגר אמתו כאשר שילחם, ובכל אשר ניסהו נמצא נאמן, ולא בושש לעשות, כי נאמן היה ואוהב את ה' (ספר היובלים, יז: יז).

גרסה יפה יותר של לקיחת שרי מאברם מוצאים אנו במגילה החיצונית לבראשית שנתגלתה בקומראן בארמית. והרי תרגום מדף 19: "וחלמתי אני אברם חלום בליל כניסתנו לארץ מצרים וראיתי בחלומי והנה ארז אחד ותמרה אחת... ואנשים באו וביקשו לקצץ ולעקור את הארז ולהניח לתמרה לבדה. צעקה התמרה ותאמר: "אל תקצצו לארז, כי ארז אשר יפיל... א" ויעזב הארז בגלל התמרה ולא... והתעוררתי בלילה משנתי ואמרתי לשרי אשתי: "חלום חלמתי ופחדתי מהחלום הזה". ותאמר לי "ספר חלומך ואדע". והחילותי לספר לה את החלום... כי יבקשו להרגני ולהניח לך. ביום זה כל הטובה... עלי כי אחי הוא ואחיה בעבורך ותפלט נפשי בגללך... ממני ולהרגני.

ושרי בכתה על דברי בלילה הזה (אביגד וידין, מגילה חיצונית לבראשית, דף XIX) אשר לשאלה השלישית, מהי אשה יפת מראה, ומה היה יופיה של שרי, אין אנו לומדים דבר מספר בראשית, משום שהמקרא מקצר, ואולי זוהי גדולתו הספרותית, כפי שרבים טוענים. על יופיה של שרי לומדים אנו מ'המגילה החיצונית לבראשית' שהזכרתי. המגילה נמצאה במערת קומראן הראשונה ב-1947. נחמן אביגד ויגאל ידין טענו שמגילה זו היא התעודה הקדומה ביותר מסוג הספרים החיצוניים שנשתמרה עד ימיהם בלשונה הארמית. (נחמן אביגד ויגאל ידין, מגילה חיצונית לבראשית – ממגילות מדבר יהודה, ירושלים: מאגנס, תשי"ז, עמ' לב). מתיאורים גאוגרפיים המצויים בה הם מסיקים, שמחבר המגילה היה תושב ארץ ישראל (שם: כד). לדעתם המגילה משמשת מעין מקור לכמה מהסיפורים המובאים בקצרה בספר היובלים. (שם: לא). פרופ' יחזקאל קוטשר חקר את המגילה החיצונית לבראשית, וטען שלשונה הארמית קרובה לארמית של תרגום אונקלוס, וכן שהיא מייצגת את הארמית הכתובה ביהודה (קוטשר, עמ' 15). הוא הסיק שהיא נכתבה לא לפני המאה הראשונה לפני הספירה ולא אחרי המחצית הראשונה של המאה הראשונה לאחר

הספירה. כדבריו, This would allow us to date the scroll at the 1st century

C.E. – 1st century B.C.E. as a terminus ante quem."

(E.Y. Kutscher, The Language of the Genesis Apocryphon – a preliminary study, In: Aspects of the Dead Sea Scrolls, Scripta Hierosolymitana, IV, Jerusalem, 1957, p. 20) המגילה לא נמצאה בתוך כד אלא היתה מגוללת כשטיח, ולכן חלקה התחתון נרטב וניזוק, ואילו החלק העליון נשמר. הרי צילום המגילה כפי שנמצאה. [להראות תמונה 3 של המגילה לפני פתיחתה (אחרי עמ' 49), ואחר כך תמונה 1 (אחרי עמ' 49)]

קהילת מבקשי דרך, ע"ד

ש"י עגנון 22 ירושלים 93589 קווי אוטובוס 22, 13, 24, 4

טל: 02-6792501 פקס: 02-6786207

דואר אלקטרוני: kehillah@bezeqint.net

אתר אינטרנט: www.mevakshei.org

מאז 1962 קהילה ויצירה יהודית

פעילויות הקהילה מתקיימות בסיוע הסוכנות היהודית לארץ ישראל

מ'), וכן כמה דפים.] אני בטוחה שרבים מכס ראו את 'המגילה החיצונית לישעיהו'
שבהיכל הספר, במוזיאון ישראל, שגם היא נמצאה בקומראן.
זכיתי ללמוד כמה דפים מ'המגילה החיצונית לבראשית' מפיו של פרופ' יחזקאל
קוטשר ז"ל. אקרא לכם את תיאור יופיה של שרי תחילה בארמית ואח"כ בעברית:
ושפיר לה צלם אנפיהא – ויפה לה מראה פניה, וכמא דקיק לה שער ראשה - ומה
דק שער ראשה, כמא יאין להון לה עיניהא – מה נאוות הן לה עיניה, ומא רגג הוא
לה אנפיהא – ומה נחמד הוא אפה, וכול נץ אנפיהא – וכל זיו פניה. [...] כמא יאא לה
חדיא – מה נאוה לה חזה, וכמא שפיר לה כול לבנהא - ומה יפה לה כל לבנתה.
זרועותיה מה יפות, וידיה מה כלילות [...] כל מראה ידיה. מה נאוות כפיה ומה
ארוכות ודקות כל אצבעות ידיה. רגליה מה יפות ומה שלימות לה שוקיה. וכל
בתולות וכלות הנכנסות לחופה לא שפרו ממנה. ועל כל נשים ייף יופיה ועליון יופיה
למעלה מכולן. ועם כל יופיה זה, חוכמה רבה עמה.(המגילה החיצונית לבראשית,
דף XX).